

Література:

1. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності. Стилїстика та культура мови. К.: Довїра, 1999. 431 с.
2. Коваль А.П. Практична стилїстика сучасної української мови. К.: Вища школа, 1987. 352 с.
3. Пентиліук М.І. Культура мовлення і стилїстика. К.: Вежа, 1994. 240 с.
4. Самчук Улас. Марія; Куди тече та річка. К.: Наукова думка, 2003. 416 с.
5. Шарова Т. М., Шаров С. В. Історія української літератури 40–60 рр. ХІХ ст. Мелітополь: Люкс, 2018. 201 с.
6. Шарова Т.М. Історія української літератури І пол. ХІХ ст. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2017. 278 с.
7. Шарова Т.М., Шаров С.В., Солоненко А.М. Видатні особистості української словесності. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2018. 254 с.

Skidanenko Anna Sergeevna

master's student

Department of Ukrainian and foreign literature

Faculty of Philology

Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

Melitopol, Ukraine

SCIENTIFIC FANTASY IN THE ARTIFICIAL DRIVER OF M. TRUBLAINI

Скиданенко Анна Сергіївна

студентка магістратури

кафедра української і зарубіжної літератури

філологічний факультет

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана

Хмельницького

м. Мелітополь, Україна

НАУКОВА ФАНТАСТИКА У ХУДОЖНЬОМУ ДОРОБКУ М. ТРУБЛАЇНІ

Summary. The article presents the peculiarities of M. Trublaini artistic creativity in the direction of science fiction. The attention was paid to the fact that M. Trublaini was one of those Ukrainian writers who was not indifferent to the fate of the Ukrainian people, in particular the fate of children. In artistic works he raised eternal questions that concerned ordinary people and tried to justify them regardless of their actions and actions.

Key words: artwork, science fiction, artistic creation, novel, stylistic style.

Анотація. У статті представлені особливості художньої творчості М. Трублаїні у напрямку наукової фантастики. Акцентовано увагу на тому, що М. Трублаїні був один із тих українських письменників, кому не була байдужа доля українського

«Scientific look at the present»

народу, зокрема доля дітей. У художніх творах він підносив вічні питання, які хвилювали звичайних людей та намагався виправдовувати їх незалежно від їх вчинків та дій.

Ключові слова: художній доробок, фантастика, художня творчість, роман, стильова манера.

М. Трублаїні вважають одним з українських письменників, кому не була байдужа доля українського народу, зокрема доля дітей. У художніх творах він піднімав вічні питання, які хвилювали звичайних людей та намагався виправдовувати їх незалежно від їх вчинків та дій. Художні твори М. Трублаїні назавжди закарбовані в історії літератури, оскільки несуть в собі актуальні питання та хвилюють людство.

У творчій спадщині М. Трублаїні є твори, які можна вважати науковою фантастикою. Це не лише твори малої прози, але й романи, які навіть сьогодні читачі читають з великим задоволенням. Відомо, що творчість М. Трублаїні у цьому аспекті досліджувало багато дослідників: І. Багмут, Г. Гельфандбейн, Я. Гримайло, О. Копиленко, С. Крижанівський, В. Синенко та ін. Ознайомитись із особливостями творчого шляху письменників ХХ століття можна у дослідженнях Т.Шарової та С.Шарова, де автори пропонують вивчати творчість будь-якого письменника за допомогою електронних засобів навчального призначення [10, с. 290].

Трудящі зміцнювали військову могутність Вітчизни, бо бачили неминучість рішучої сутички з імперіалістами. Про це дбали уряд, народ, над цим працювали наші письменники. Як, коли, звідки може статися напад на нашу країну, в які форми він виллється, як зустрінуть нападників радянські люди, чим закінчиться сутичка – всі ці питання були в центрі уваги літератури передвоєнних років [2, с. 2]. Думки про майбутню сутичку з імперіалістами пронизують книжку П. Павленка «На Восток» (1936), М. Панова «Командир танка» (1937) та інших письменників. Майбутня війна хвилювала і Миколу Трублаїні. Цій темі він спеціально присвятив два твори: оповідання «Рибалка з «Альбатроса» («Життя за Батьківщину») та роман «Глибинний шлях».

В оповіданні «Рибалка з «Альбатроса» (1938) показано, з яким героїзмом зустрічають радянські патріоти нападників. Письменник правильно передав як характер фашистського нападу, а також ту рішучість, з якою виступив проти загарбників наш народ. Про це свідчить навіть такий факт. У перші дні Вітчизняної війни Трублаїні видав оповідання «Рибалка з «Альбатроса» у новій редакції під назвою – «Життя за Батьківщину» [2, с. 2].

Екіпаж маленької шхуни «Альбатрос», повертаючись з рибної ловлі, бачить повітряний бій. Лютчик, вступивши в сутичку з трьома ворожими літаками, два з них знищив, хоч і його машина була пошкоджена в бою і змушена сісти на воду. Врятовані рибалками пілот та його спостерігач переходять на шхуну і сповіщають альбатросівців, що два дні тому вороги напали на нашу країну. Цю звістку зустріли спокійно, наче й сподівалися нападу не лише п'ятдесятирічний шкіпер шхуни однорукий Шуляк, учасник громадянської війни, але і юнаки – брати Іван і Стах Солоні. У відповідь на напад Шуляк оголошує шхуну на військовому стані, а брати Солоні вирішують, повернувшись на берег, зараз же піти добровільно до армії. Але здійснити свій намір Івану Солоному не довелося. Оповідання «Рибалка з «Альбатроса» кінчається трагічно, але воно наскрізь оптимістичне, сповнене героїчним духом. За даним твором у школі дітям можна запропонувати написати

творчу роботу, оскільки це дозволить їм краще досягнути внутрішній світ головних героїв, поспівчувати їм, а іноді навіть порадіти за них [9, с. 34].

Помітне місце в українській науковій фантастиці належить роману Трублаїні «Глибинний шлях». Письменник працював над ним понад три роки. Спершу це була повість «56-та паралель» (1939), але вона не вдовольняла самого автора. В 1940 – 1941 рр. він ґрунтовно переробив «56-ту паралель»: поглибив і ускладнив лінію розходжень між персонажами, глибше розробив образи головних персонажів (Макаренка, Самборського), детальніше розкрив витончені методи дій диверсантів та шпигунів, увів нові персонажі (Кайдаш), дещо змінив роль юного героя тощо. Письменник не встиг остаточно закінчити і видати свій твір. Уже після війни, у 1948 році, роман вийшов у світ в дещо скороченому вигляді за редакцією Ю. Шовкопляса [1, с. 14].

Роман «Глибинний шлях» присвячений питанням майбутньої війни, оборони Батьківщини. Наявність невразливих стратегічних шляхів, уміння якнайшвидше і найдоцільніше використати господарську техніку, нову зброю для потреб фронту, висока пильність мають величезне значення в організації розгрому ворога, завоювання перемоги. Розкрити, втілити в художні образи всі ці думки – таким був задум Трублаїні при написанні роману «Глибинний шлях». Реалізуючи цей задум, письменник розкрив життя радянських людей, зокрема інтелігенції, напередодні Вітчизняної війни, їх патріотизм, боротьбу за зміцнення економічної та військової могутності країни, їх високу політичну свідомість [3, с. 12].

«Глибинний шлях» – науково-фантастичний роман, його тема – побудова залізниці на глибині кількох сотень метрів під землею. Це, звичайно, – фантазія. Але фантастика Трублаїні не далека від дійсності, вона не суперечить сучасній науці. Правда, поки що ніхто не побудував підземної залізниці на кілька тисяч кілометрів завдовжки, але принципово заперечувати можливість такого будівництва, як і, скажімо, дослідження інших планет сонячної системи, нема ніяких підстав [7, с. 10]. Адже побудували наші інженери і робітники найкраще в світі Московське метро, яке теж кілька десятків років тому могло виглядати нездійсненною фантазією. Ми свідки того, як радянські люди прокладають тисячокілометрові високовольтні лінії, повертають русла великих рік, створюють цілі озера-моря, розводять тропічні рослини на холодній півночі, переорюють, освоюють одвічну цілину і перелоги [3, с. 32].

Трублаїні не випадково обрав темою для свого роману будівництво залізниці під землею. Цікаве свідчення з цього приводу дає Я. Гримайло у передмові до «Глибинного шляху» [4, с. 9]. «Пригадується мені, – пише Я. Гримайло, – що тоді, коли він працював над твором, дехто говорив: «А чому така проблема – побудова підземних шляхів на тисячі кілометрів? Чи не далеко це від реальної дійсності?» Дехто радив: «Доцільніше взяти темою, скажімо, повітряні сполучення, ракетні двигуни, використання атомної енергії». Це, мовляв, ближче до реального стану техніки і до того, куди скерована зараз наукова думка [5, с. 8].

У романі «Глибинний шлях» діє велика кількість – понад п'ятдесят – персонажів. Це переважно представники інтелігенції кількох професійних груп – учені, інженери, офіцери, лікарі, журналісти та ін. Більшість з них оригінально задумана і виразно окреслена письменником, проте окремі персонажі залишились недовершеними, схематичними [5, с. 8].

Прочитавши роман, стає зрозумілим кожен образ, виписаний автором. Старий професор в умовах війни виконує свій патріотичний обов'язок. На підземному

«Scientific look at the present»

господарстві Довгалюка теж негативно відбилася війна – замість молоді тут зараз працювали діди та інваліди, – але це де погіршило, а навіть покращило роботу. Образ Довгалюка виписаний з великою любов'ю, хоча він недостатньо активізований в романі. Справжня робота Довгалюка показана мало: лише після призначення його на посаду головного консультанта по озелененню підземних станцій Глибинного шляху (в розділах «Підземні сади» та «Доглядач підземного саду») [8, с. 11].

Як і в «Шхуні «Колумб», в «Глибинному шляху» поставлена проблема боротьби з шпигунами та диверсантами. В порівнянні з «Шхуною», в романі є дещо нове в розв'язанні цієї проблеми: шпигуни і диверсанти тут діють безпосередньо на виробництві під машкарою українських людей. Але проблема ця в цілому розв'язана менш вдало, ніж у «Шхуні». Якщо диверсант Догадов, який спритно діє під маскою журналіста, палеонтолога, виписаний сильним і хитрим, то вишколений ворог Черепашкін занадто заплутаний, а розшуки чекістом Томазяном цього шпигуна, що займають значне місце в романі, мають риси детективу [8, с. 9].

Оригінально задуманий юний герой роману Тарас Чуть, але він слабо включений в сюжет роману. Тарас в романі майже не діє, лише мріє і спостерігає. З цього погляду образ Чутя виписаний слабше, ніж образи Марка Завірюхи, Стюпи Черлака – енергійних, вольових, діяльних. Значний недолік роману становить відсутність образів робітників. У ньому ми бачимо лише інтелігенцію, так би мовити, вищого рангу – вчених, інженерів, старших офіцерів, журналістів. Середня інтелігенція представлена одним епізодичним образом техника Гмирі. Щодо робітників – безпосередніх будівників підземної дороги, то їх зовсім нема.

Є в «Глибинному шляху» й інші недоробки, як-от: окремі штучні, інколи зайві ситуації. Усе це необхідно, на думку дослідниці Т.Шарової для кращого розуміння читачем внутрішньої тканини художнього твору [11, с. 45]. У випадку з М. Трублаїні, письменник акцентує увагу на тому, що роман ще не був повністю закінчений, письменник мав працювати над ним, особливо над другою та третьою частинами.

«Роман ще не був остаточно підготовлений до друку, – говорить Я. Гримайло у передмові до «Глибинного шляху». Це була перша редакція, в якій, як говориться, письменник лише звів кінці з кінцями, для того щоб після відповідних рецензій і апробацій рукопису серед читачів-друзів ще раз уважно перечитати свій твір з пером у руках [5, с. 7]. Роман після остаточної редакції, безперечно, мав би незрівнянно кращий вигляд. Війна урвала цю роботу». Війна перервала роботу також над останньою повістю «Орлині Гнізда». Встиг письменник закінчити і передрукувати на машинці лише першу частину (першу книгу) повість, яка, на жаль, й досі невідома читачеві.

У творах науково-фантастичного спрямування, письменник створив образи вольових, мужніх офіцерів морського флоту, авіації, наземних військ, невтомних трудівників моря, інженерів, лікарів, комсомольців, піонерів, дошкільнят. Герої творів Трублаїні різноманітні за віком і рівнем розвитку, фахом, характерами, але письменник виразно підкреслив у них головні, провідні риси, властиві людям соціалістичного суспільства. Цими благородними рисами вони владно притягують до себе читача, навчають його жити й працювати на благо рідної країни.

Література:

1. Багмут І. Твори М.П. Трублаїні. Соціалістична Харківщина. 1950. 8 квітня. С. 18–24.

2. Борисов О. Повість про пригодницький роман. Вітчизна. 1946. № 6. С. 2–3.
3. Гельфенбейн Г. Глибинний шлях. Науково-фантастичний роман. Харків: Книжково-газетне видавництво, 1948. С. 12–54.
4. Гримайло Я. Микола Трублаїні. Зірка. 1947. 25 квітня. С. 9–12.
5. Гримайло Я. Четверте бажання. Соціалістична Харківщина. 1941. 25 березня. С. 7–8.
6. Сидоренко Г. Хороша книга для дітей. Вітчизна. 1948. № 7. С. 11–13.
7. Сиротюк М. М. Трублаїні і юні читачі. Альманах «Харків». 1953 № 4. С. 9–11.
8. Трублаїні М. Глибинний шлях. Науково-фантастичний роман. Літературний журнал. 1941. № 1, 2, 3. С. 7–11.
9. Шарова Т., Шаров С. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів інформатики засобами творчих робіт. Молодь і ринок. 2018. №9(164). 33–38.
10. Шарова Т.М. Використання електронного засобу навчального призначення під час викладання історії української літератури / Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки. Випуск 39. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. С. 290–296.
11. Шарова Т.М. Василь Бондар: поезія та художня проза письменника як біографічний ландшафт. Харків: Видавництво «Майдан», 2010. 184 с.

Яковлєва Юлія Олександрівна

студентка

кафедри української мови та методики її навчання

факультет філології та журналістики

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

м. Тернопіль, Україна

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Струганець Л.В.

REPRESENTATIVE REPRESENTATION OF VARIOUS SPHERES OF LANGUAGE ACTIVITY OF SOCIETY

ОБРАЗНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ РІЗНИХ СФЕР МОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІУМУ

У статті аналізується вплив мас-медіа на суспільство, їх значення для утвердження певного способу життя, політичних і духовноморальних цінностей. Досліджуються основні способи поширення інформації, домінуючі моделі масових комунікацій в різних соціально-політичних системах.

Ключові слова: нові медіа, журналістика, масова комунікація, комунікації, раціональний і емоційний впливи, соціалізація.

Мова – засіб самопізнання народу, форма існування надбудови в усіх її виявах. Вона – основний комунікаційний засіб людини. За допомогою мови ми висловлюємо свої думки, мова дає нам можливість спілкуватись.

Засоби сучасної комунікації радикально перетворюють середовище, в якому живе та спілкується людина. Всеосяжна мережа спілкування формує єдність людей,